

**POLSKIE
TOWARZYSTWO
SOCJOLOGICZNE**

**Akademia
Pedagogiki
Specjalnej**
im. Marii Grzegorzewskiej
rok założenia 1922

Ogłoszenie nagród naukowych w X edycji Konkursu im. Profesor Elżbiety Tarkowskiej

Kapituła X Edycji Konkursu o nagrodę im. prof. Elżbiety Tarkowskiej w składzie: prof. dr hab. Jolanta Grotowska-Leder – przewodnicząca Kapituły, przedstawicielka Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, oraz członkowie: dr hab. Danuta Duch-Krzystoszek, prof. APS – przedstawicielka Instytutu Filozofii i Socjologii Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, dr hab. Barbara Pasamonik, prof. APS – przedstawicielka Zespołu redakcyjnego kwartalnika „Kultura i Społeczeństwo” i dr Paulina Bunio-Mroczek – przedstawicielka Instytutu Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego na posiedzeniu w dniu 8 października 2026 roku oceniła nadesłane prace i dokonała wyboru laureatów X edycji Konkursu.

Wyróżnienie za „autorską monografię naukową z zakresu nauk społecznych o problemach ubóstwa lub wykluczenia społecznego” przyznano:

Celinie Strzeleckiej za książkę *Aranżowanie temporalności. Kulturowe praktyki zarządzania czasem*, opublikowaną w 2025r w Wydawnictwie IFiS PAN.

Monografia pt. *Aranżowanie temporalności. Kulturowe praktyki zarządzania czasem* jest krytycznym studium nad strukturą współczesnego czasu społecznego, diagnozą, która pozwala zrozumieć, dlaczego w świecie zaawansowanych technologii człowiek bardziej niż kiedykolwiek wcześniej jest uwięziony w czasie. Liczące ponad 300 stron opracowanie jest kontynuacją refleksji nad czasem, którą Patronka Konkursu zapoczątkowała w polskiej socjologii. Autorka, tak jak Elżbieta Tarkowska w swoich pionierskich pracach *Czas w społeczeństwie* czy *Czas w życiu Polaków*, ujmuje czas jako konstrukt społeczny i kulturowy, a nie kategorię obiektywną. Stosując metodę etnograficzną prowadzi refleksję od klasycznych makrosocjologicznych struktur do badania mikro-praktyk codzienności i osobistych strategii jednostek.

Praca nie dotyczy problematyki ubóstwa i wykluczenia społecznego w ich dotychczasowych ujęciach, ale wprowadza nową kategorię – ubóstwo czasu. Autorka dowodzi przekonująco, że współczesne doświadczanie temporalności wyznacza głębokie nierówności społeczne i dokumentuje, że ubóstwo czasu nie jest cechą klas najuboższych materialnie, lecz przeciwnie wyróżnia przedstawicieli klasy średniej i wyższej klasy średniej. Traktując czas w kategoriach istotnego deficytu, który tak jak wiele nowych identyfikowanych dzisiaj deficytów – np. ograniczony dostęp do technologii cyfrowych czy do publicznych środków transportu – autorka nawiązuje do koncepcji modernizującego się ubóstwa. Koncepcji, która „rozszerza” analizy o nowe sytuacje ograniczające funkcjonowanie człowieka na obecnym etapie cywilizacyjnego rozwoju.

Nagrodę za „autorski artykuł naukowy z zakresu nauk społecznych o problemach ubóstwa lub wykluczenia społecznego” otrzymała:

Marta Czapnik-Jurak, za artykuł pt. Czas w życiu osób w kryzysie bezdomności publikowany w 2025r w czasopiśmie „Kultura-Społeczeństwo-Edukacja”, Nr 27(1).

Artykuł pt. *Czas w życiu osób w kryzysie bezdomności* dotyczy percepcji i przeżywania czasu przez osoby w kryzysie bezdomności przebywające w Warszawie. Zarówno pod względem przedmiotu badania – wykluczenia mieszkaniowego i doświadczania czasu – jak i przyjętego interpretatywnego paradygmatu badawczego, wpisuje się w pełni w podejście do badań nad ubóstwem rozwijane przez profesor Elżbietę Tarkowską.

Autorka nie ujmuje osób w kryzysie bezdomności jako grupy jednorodnej. W swoich analizach wyróżnia osoby żyjące na ulicy („bezdachowe”) oraz osoby mające dach nad głową, ale przebywające w różnego rodzaju placówkach („bezmieszkaniowe”). Pokazuje, w jaki sposób typ bezdomności oraz system pomocy społecznej, z którego korzystają badani, organizują ich czas w ramach codziennych aktywności i wyznaczają rytm dnia. Wyniki badania rewidują stereotypowy obraz osoby w kryzysie bezdomności jako kogoś dysponującego nadmiarem wolnego czasu. Taka sytuacja dotyczy jedynie części badanych, przede wszystkim osób nieaktywnych zawodowo mieszkających w placówkach.

Rozpoznane w badaniu silne zakotwiczenie osób w kryzysie bezdomności w teraźniejszości, któremu towarzyszy osłabiona orientacja na przyszłość, może dodatkowo utrudniać wychodzenie z kryzysu. Wniosek ten stanowi zarówno istotną wskazówkę, jak i wyzwanie dla osób oraz instytucji wspierających ludzi w procesie wychodzenia z bezdomności.

Marta Czapnik-Jurak formułuje swoje wnioski na podstawie bogatego materiału badawczego, który obejmuje ponad 50 indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz – a być może przede wszystkim – wieloletnią obserwację osób w kryzysie bezdomności. Jej doświadczenie pracy streetworkerskiej z osobami żyjącymi na ulicy i działalność na rzecz osób w kryzysie bezdomności w różnych organizacjach pozwoliło podejść do badanego problemu z dużym znawstwem, dociekliwością i wrażliwością. Pracę wyróżnia refleksyjne wykorzystanie literatury przedmiotu, przyjęcie perspektywy badanych oraz pogłębiona interpretacja materiału zgromadzonego w trakcie wywiadów. Połączenie przez Marta Czapnik-Jurak pracy badawczej z działalnością społeczną wpisuje się także w sposób naukowego funkcjonowania Patronki Konkursu.

W kategorii *artykuł naukowy z zakresu nauk społecznych o problemach ubóstwa lub wykluczenia społecznego* przyznano także wyróżnienie dla pracy:

Anna Turner, Marcin W. Zieliński, za artykuł pt. *Długofalowe uwarunkowania wykluczenia cyfrowego w Polsce. Analiza danych panelowych 2003–2023*, opublikowany w „Studiach Socjologicznych” Nr 4 (259).

Przedmiotem analiz w artykule jest wykluczenie cyfrowe, które nawiązuje do koncepcji wykluczenia społecznego rozumianego jako brak dostępu do określonych dóbr niezbędnych do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie. Walorem opracowania jest teoretyczna i metodologiczna podstawa analiz. Autorzy dokonują krytycznego przeglądu bogatej najnowszej literatury przedmiotu i badań zjawiska uwypuklając jego złożone strukturalne uwarunkowania z różnych poziomów organizacji życia społecznego. Konceptualizują uwarunkowania zjawiska rozszerzając istotnie dotychczasowe analizy o czynniki kulturowe, społeczne i personalne, takie jak wydatki na kulturę, udział w wyborach czy samoocena pozycji społecznej. Przyjęta perspektywa długookresowa zrealizowana z wykorzystaniem danych z pięciu fal Polskiego Badania Panelowego POLPAN (2003–2023) pozwoliła Autorom prześledzić zmiany zachodzące w tej samej grupie respondentów (blisko 470 osób) na przestrzeni dwudziestu lat oraz uchwycić trwałość niektórych mechanizmów wykluczenia cyfrowego. Szczególnie interesujące są ustalenia dotyczące osób trwale wykluczonych cyfrowo. Wyniki pokazują, że upowszechnianie nowych technologii nie prowadzi

automatycznie do zanikania nierówności, a w przypadku części osób wykluczenie cyfrowe ma charakter długotrwały i pozostaje powiązane z ich szerszą sytuacją społeczną. Na uwagę zasługuje również refleksja Autorów nad pojawieniem się kategorii osób „wykluczonych z wyboru”. Świadome ograniczanie obecności w sieci lub rezygnacja z Internetu nie musi bowiem wynikać z braku dostępu do infrastruktury czy braku kompetencji, lecz może być decyzją zakorzenioną w wartościach i krytycznej ocenie środowiska cyfrowego. Zasygnalizowanie tego problemu otwiera ważny kierunek dalszych badań nad dynamiką nierówności cyfrowych. Choć badanie przedstawione w artykule odwołuje się do innego podejścia metodologicznego niż to, które zajmowało szczególne miejsce w dorobku profesor Elżbiety Tarkowskiej, uznano, że publikacja zasługuje na wyróżnienie ze względu na wagę podjętego problemu, unikatowy materiał empiryczny oraz wartość poznawczą przeprowadzonych analiz.

Prof. dr hab. Jolanta Grotowska-Leder
Przewodnicząca Kapituły

Warszawa, 16 października 2026 roku